

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ydinenergilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ydinenergilain muuttamisesta (HE 93/2017 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunto

Asiasta on annettu seuraava lausunto:

- perustuslakivaliokunta PeVL 35/2017 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- teollisuusneuvos Liisa Heikinheimo, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Linda Kumpula, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylitarkastaja Netta Skön, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Kirsi Alm-Lytz, Säteilyturvakeskus
- lakiasiainjohtaja Wilhelm Guthwert, Fennovoima Oy
- viestintäjohtaja Maira Kettunen, Fennovoima Oy
- johtaja Peter Tuominen, Fortum Oyj
- Vice president, Nuclear safety Satu Helynen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- päälakimies Ulla-Maija Moisio, Teollisuuden Voima Oyj

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ydinturvallisuusneuvottelukunta
- Energiateollisuus ry
- Suomen Ekomodernistit ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ydinenergilakia. Esityksen tarkoituksena on panna täytäntöön niin sanotun ydinturvallisuudirektiivin muuttamista koskeva direktiivi. Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin säännökset ydinturvallisuuteen ja ydinjätehuoltoon liittyvästä itse- ja vertaisar-

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

vioinnista sekä niiden toteuttamisesta, luvanhaltijan tietojenantovelvollisuudesta sekä lupaviranomaisen toteuttamasta kuulemisesta lupavaiheessa. Ydinlaitosten ydinturvallisuuteen liittyviin luvanhaltijan velvollisuuksia koskeviin säännöksiin tehtäisiin eräitä täsmennyksiä. Lakiin lisätäisiin säännökset kansallisen ydinjätehuollon ohjelman laatimisesta ja seurannasta.

Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi siitä nykyisin puuttuvat säännökset ydinlaitosten käytöstä poistamista koskevasta luvasta. Painelaitteita koskevia säännöksiä päivitetäisiin muuttuneen painelaitelain vuoksi.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi eräitä säädösteknisiä täsmennyksiä ja korjauksia ydinjätehuollon kustannuksiin varautumista ja tutkimustoiminnan rahoittamista koskeviin säännöksiin.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Esityksen tausta ja tavoitteet

Esityksen tavoitteena on toisaalta ydinturvallisuudirektiivin muutosten täytäntöönpano, toisaalta tiettyjen kansallisten muutostarpeiden toteuttaminen. Muutetun ydinturvallisuudirektiivin tavoitteena on turvata kaikissa EU:n ja Euratomin jäsenvaltioissa yhtäläinen ja korkea ydinturvallisuuden taso. Ydinturvallisuudirektiivin muutoksista johtuvat velvoitteet ovat minimisääntelyä, ja ydinturvallisuudirektiivin vaatimukset sisältyvät pitkälti jo voimassa olevaan lakiin. Suomen ydinturvallisuutta koskevien vaatimusten on jo nykyisellään arvioitu olevan korkealla tasolla, ja muutokset ovat tältä osin lähinnä täsmennyksiä voimassa olevaan lainsäädäntöön.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset kansallisesta ydinjätehuollon ohjelmasta. Ehdotuksen taustana ovat ydinjätedirektiivin vaatimukset. Hallituksen esitystä valmisteltaessa on arvioitu, että useat direktiivin artiklat edellyttävät, että kansalliseen lainsäädäntöön sisällytetään ydinjätehuollon kansallinen ohjelma sekä kansallinen ydinjätehuollon toimintapolitiikka.

Kansallisten kysymysten osalta esityksessä ehdotetaan lakiin lisättäväksi säännökset ydinjätelaitoksen käytöstä poistamisen luvasta. Kansainvälinen atomienergiajärjestö on kiinnittänyt huomiota tätä koskeviin puutteisiin kansallisessa sääntelyssä, ja myös EU-sääntelyn lähtökohtana on kattaa ydinlaitoksen elinkaaren eri vaiheet.

Ydinenergialakia on sen voimassaolon aikana muutettu useita kertoja. Kyseessä on merkittävä ydinenergian käyttöä, investointeja ja turvallisuutta ohjaava sääntelykehikko. Eduskunta on edellyttänyt lausumassaan (EK 43/2014 vp) ydinenergialain kokonaisuudistustarpeiden selvittämistä. Uudistusta valmisteltaessa on arvioitu muutostarpeita nyt esitettyä laajemmin, mutta ydinenergialain perusratkaisuja on pidetty toimivina. Sen vuoksi on päädytty esittämään voimassa olevan lain muuttamista nyt esitetyllä tavalla. Talousvaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota aiemmin ja nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä esiin tuotuihin uudistamistarpeisiin esimerkiksi luvitus- ja rakentamisprosessien sekä turvajärjestelyasioiden osalta ja pitää edelleen perusteltuna arvioida lain kokonaisuudistuksen tarvetta tulevien uudistusten yhteydessä.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

EU-lainsäädännöstä johtuvat muutostarpeet

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella ehdotetuista muutoksista ydinturvallisuudirektiivin täydennyksen kansalliseen täytäntöönpanoon liittyvät määräaikaista turvallisuusarviointia koskeva 7 e §, henkilöstöä koskeva 7 i §, luvanhaltijan ja jätehuoltovelvollisen velvollisuuksia koskeva 9 §, luvanhaltijan tietojenantovelvollisuutta koskeva 10 a §, yleistä kuulemistä koskeva 13 §, mielipiteen esittämistä ja hakijan selitystä koskeva 23 a §, ydinenergia-alan ylintä johtoa ja valvontaa koskeva 54 § sekä itsearviointia ja kansainvälisiä vertaisarviointoja koskeva 54 a §. Muutosten voidaan arvioida näiltä osin olevan direktiivin velvoitteista seuraavia perusteltuja täsmennyksiä kansalliseen lainsäädäntöön.

Ydinjätedirektiivin edellyttämät kansallista ydinjätehuollon ohjelmaa koskevat säännökset ehdotetaan sisällytettäväksi uuteen 27 b §:ään. EU-säntelyn edellyttämät kansallinen ohjelma ja toimintapolitiikka on liitetty säännöksessä yhteen niin, että yksi asiakirja sisältäisi sekä kansallisen toimintapolitiikan että ohjelman. Perustuslakivaliokunta on esityksestä antamassaan lausunnossa (PeVL 35/2017 vp — HE 93/2017 vp) käsitellyt ydinjätehuollon kansallista ohjelmaa koskevia säännöksiä. Perustuslakivaliokunta ei ole täysin vakuuttunut, että ydinjätedirektiivistä seuraisi velvoite säätää nimenomaan nyt esitetyn kaltainen säännös, mutta sen säätämisen on epäilyksittä katsottu kuuluvan lainsäätäjän harkintavaltaan. Koska ydinjätehuollon ohjelma sisältää tosiasiallisesti merkittäviä linjauksia, perustuslakivaliokunta on katsonut, että on syytä harkita laintasoi- sen säntelyn täydentämistä tarkemmilla säännöksillä ohjelman laatimismenettelystä ja esimerkiksi ohjelman laatimiseen liittyvästä kuulemismenettelystä. Talousvaliokunta esittää kansallista ydinjätehuollon ohjelmaa koskevia säännöksiä muutettaviksi jäljempänä yksityiskohtaisissa perusteluissa kuvatulla tavalla.

Kansalliset kysymykset

Keskeisin muista kuin edellä kuvatuista EU-säntelystä suoraan johtuvista muutoksista liittyy ydinlaitosten käytöstä poistamisen lupaa koskevaan säntelyyn. Suomen lupajärjestelmä ei tähän mennessä ole sisältänyt käytöstä poistamisen lupaa koskevaa säntelyä. Lupavaihe täydentäisi voimassa olevassa laissa säänneltyjä rakentamis- ja käyttöilupavaiheita. Tarkoituksena on varmistaa, että ydinlaitoksen käytöstä poistaminen toimeenpannaan ja toteutetaan turvallisesti ja muutinkin lain edellyttämällä tavalla. Käytöstä poistamisen luvan myöntäisi rakentamis- ja käyttöluvan tavoin valtioneuvosto.

Käytöstä poistamisen lupa sisältäisi muiden ydinlaitoksia koskevien lupien tavoin tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tämä tarkoittaisi sitä, että valtioneuvoston tulisi ottaa lupaharkinnassa huomioon ydinenergiain periaatteet. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty osin eriäviä käsityksiä tarkoituksenmukaisuusharkinnan soveltuvuudesta käytöstä poistamista koskeviin tilanteisiin. On esitetty, että käytöstä poistamisen lupaan ei olisi tarvetta sisällyttää yhteiskunnan kokonaisuuteen perustuvaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa, vaan päätöksen tulisi perustua ainoastaan turvallisuuskäyttöön ja olla luonteeltaan sidottua harkintaa. Lisäksi on esitetty, että lupapäätöksen voisi tehdä Säteilyturvakeskus.

Talousvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että lupaharkinnan säätäminen sidotuksi harkinnaksi edellyttäisi luvan myöntämisen edellytysten esittämistä niin yksiselitteisesti, että ne soveltuisi-

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

vat kaikille erilaisille käytöstä poistamisen kohteeksi tuleville laitoksille. Tämä edellyttäisi erilaisten ydinlaitosten käytöstäpoistamistilanteiden yksityiskohtaista ennakkointia vuosikymmenten päähän. Tiukaksi säädetty edellytykset voisivat tulevaisuudessa johtaa myös luvan epäämiseen, vaikka suunnitelma olisikin tarkoituksenmukainen. Talousvaliokunta pitää siten tarkoituksenmukaisuusharkinnan sisällyttämistä käytöstä poistamista koskevaan lupaharkintaan perusteltuna.

Talousvaliokunta pitää samoin johdonmukaisena, että myös käytöstä poistamista koskevan luvan myöntää valtioneuvosto, koska ydinlaitosten elinkaaren muitakin vaiheita koskevat lupapäätökset tehdään valtioneuvoston tasolla. Tätä voidaan pitää perusteltuna myös ottaen huomioon valtion erityinen vastuu ydinjätehuollon loppusijoituksessa. Vaihtoehtoa, jossa luvan myöntäisi Säteilyturvakeskus, ei ole pidetty perusteltuna myöskään itsenäisen ja riippumattoman turvallisuusviranomaisen aseman turvaamisen näkökulmasta.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisen yhteydessä on esitetty osin ristiriitaisia käsityksiä hallituksen esityksen mukaisesta sääntelyratkaisusta suhteessa perustuslakiin ja erityisesti omaisuusdensuojaan. Perustuslakivaliokunta ei nyt käsiteltävästä hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa viitannut tähän kysymyksenasetteluun mutta katsoi, että lait voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyhteisyydessä. Talousvaliokunta painottaa, että käytöstä poistamisen luvassa ei oteta kantaa siihen ajankohtaan, milloin luvanhaltija voi lopettaa laitoksen käytön kaupalliseen sähköntuotantoon. Luvan myöntämättä jättäminen ei siten tarkoita sitä, että ydinlaitoksen käyttöä kaupalliseen sähköntuotantoon tulisi jatkaa.

Nyt käsiteltävään ydinlaitoksen käytöstä poistamista koskevaan säännökseen ei ole sisällytetty luvanhaltijan oikeutta vahingonkorvaukseen, jos lupaa käytöstä poistamiseen ei myönnettäisi. Voimassa olevan lain 27 §:ssä on sitä vastoin säädetty oikeudesta korvaukseen tilanteissa, joissa lupa ydinlaitoksen rakentamiseen tai käyttämiseen peruutetaan tai lupa ydinlaitoksen käyttämiseen evätään. Tarpeesta säätää oikeudesta vastaavanlaiseen korvaukseen myös käytöstä poistamisen osalta on esitetty eriäviä käsityksiä. Vahingonkorvaussäännöksen puuttumista on pidetty ongelmallisena omaisuuden suojan näkökulmasta, koska on katsottu, että käytöstäpoistoluvan epääminen rajoittaisi omistajan oikeutta määrätä omaisuudestaan. Talousvaliokunta kiinnittää myös vahingonkorvausvelvollisuuden arvioinnin kannalta huomiota siihen, ettei luvan myöntämättä jättäminen merkitsisi velvoitetta jatkaa ydinlaitoksen käyttöä kaupalliseen sähköntuotantoon. Talousvaliokunta katsoo, että korvausvelvollisuudesta säätäminen tämän tilanteen osalta voisi johtaa liiketoimintaan kuuluvan riskin siirtoon valtiolle ja valtio voisi joutua maksamaan korvausta esimerkiksi tilanteessa, jossa luvanhaltija ei ole ennakkoinut ydinlaitoksensa käyttöä ja tehnyt käytöstä poistamista koskevaa lupahakemusta riittävän ajoissa.

Edellä kuvatuilla perusteilla talousvaliokunta pitää käytöstä poistamisen lupaa koskevia hallituksen esityksen mukaisia sääntelyratkaisuja perusteltuina.

VALIOKUNNAN YKSITYSKOHTAISET PERUSTELUT

27 b §. Kansallinen ydinjätehuollon ohjelma. Talousvaliokunta esittää pykälän rakennetta muutettavaksi niin, että eri momentit käsitelisivät selkeämmin omia asiakokonaisuuksiaan. Py-

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

kälän ensimmäisessä momentissa todettaisiin ohjelman sisällöstä, toisessa momentissa ohjelman laatimismenettelystä, kolmannessa ohjelman päivittämisestä ja neljännessä asetuksenantovaltuudesta. Sisällöllisesti erona ja täydennyksenä hallituksen esityksessä ehdotettuun olisi toisen momentin sääntely ohjelman laatimismenettelystä ja siihen liittyvästä kuulemisesta. Säännöksessä todettaisiin, että yleisölle on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä ohjelmaa laadittaessa. Työ- ja elinkeinoministeriön olisi lisäksi tiedotettava ohjelman laatimisen käynnistymisestä. Muutosten tarkoituksena on varmistaa julkisuuden toteutuminen ja riittävän laaja kuuleminen eri sidosryhmien kannalta merkittävän ohjelman laatimisvaiheessa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 93/2017 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

ydinenergilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ydinenergilain (990/1987) 2 §:n 1 momentin 1 kohta, 3 §:n 1 momentin 5 ja 13 kohta, 7 e §, 7 g §, 7 h §:n 1 momentti, 7 i §:n 1 momentti, 7 j §, 7 p §:n 4 momentti, 7 q §:n 1 momentin 20 ja 22 kohta, 9 §:n 1 momentti, 13 §, 16 §:n 1 momentti, 24 §, 28 §:n 2 momentti, 40 §:n 1 ja 3 momentti, 44 §:n 1 ja 3 momentti, 53 §:n 1 momentti, 53 a §:n 4 momentti, 53 d §, 54 §:n 3 momentti, 55 §:n 2 momentin 8 kohta, 60 ja 60 a § sekä 82 §:n 6 kohdan a alakohta,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 5 kohta ja 16 §:n 1 momentti laissa 269/2011, 3 §:n 1 momentin 13 kohta ja 60 a § laissa 410/2012, 7 e ja 7 g §, 7 h §:n 1 momentti, 7 i §:n 1 momentti, 7 j §, 7 p §:n 4 momentti, 28 §:n 2 momentti, 40 §:n 3 momentti, 44 §:n 1 momentti sekä 82 §:n 6 kohdan a alakohta laissa 342/2008, 7 q §:n 1 momentin 20 ja 22, 53 a §:n 4 momentti sekä 53 d § laissa 676/2015, 9 §:n 1 momentti laissa 269/2011, 40 §:n 1 momentti laissa 1078/1996, 54 §:n 3 momentti laissa 499/2013, 55 §:n 2 momentin 8 kohta laissa 1420/1994 ja 60 § laissa 870/1999 sekä

lisätään 2 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 342/2008 ja 269/2011, uusi 4 a kohta, 3 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1420/1994, 342/2008, 269/2011 ja 410/2012 uusi 14 kohta, 6 a §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1420/1994 ja 342/2008, uusi 3 momentti, 7 i §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 342/2008, 269/2011 ja 410/2012, uusi 6 momentti, 7 k §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 342/2008 ja 269/2011, uusi 2 a alakohta, lakiin uusi 10 a, 20 a, 23 a, 27 b ja 54 a § sekä 55 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 1420/1994, 342/2008 ja 676/2015, uusi 9 ja 10 kohta seuraavasti:

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

2 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan:

1) ydinlaitoksen rakentamiseen, käyttämiseen sekä käytöstä poistamiseen;

4 a) ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta vähäisempään loppusijoitukseen;

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

5) ydinlaitoksella ydinenergian aikaansaamiseen käytettäviä laitoksia, tutkimusreaktorit mukaan luettuina, ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavia laitoksia sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettäviä laitoksia; ydinlaitoksella ei kuitenkaan tarkoiteta:

a) uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia tai malminrikastuslaitoksia eikä niitä tiloja tai paikkoja alueineen, joihin tässä tarkoitetuista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan loppusijoitusta varten;

b) sellaisia lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteitä on sijoitettu Säteilyturvakeskuksen pysyväksi hyväksymällä tavalla; eikä

c) ydinlaitoksen Säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla käytöstä poistettuja tiloja ja osia;

13) päteväintielimellä riippumatonta asiantuntijaelintä, joka suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja todistaa rikkomattomien testausten päteväintejä;

14) luvanhaltijalla ydinenergian käyttöön oikeuttavan luvan haltijaa.

6 a §

Suomessa syntyneiden ydinjätteiden ydinjätehuolto

Edellä 2 momentin 1 a kohdassa tarkoitetut jätteet on palautettava Suomeen loppusijoitettavaksi.

7 e §

Turvallisuuden todentaminen ja arviointi

Ydinlaitoksen turvallisuutta koskevien vaatimusten täyttyminen on osoitettava luotettavasti.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

Ydinlaitoksen turvallisuus on arvioitava kokonaisuutena vähintään 10 vuoden väliajoin. Ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavan laitoksen turvallisuus on kuitenkin arvioitava kokonaisuutena vähintään 15 vuoden väliajoin.

7 g §

Käytöstä poistaminen

Ydinlaitoksen suunnittelussa on varauduttava laitoksen käytöstä poistamiseen. Ydinlaitoksen käytöstä poistamisessa on ensisijaisesti huolehdittava turvallisuudesta. Laitoksen purkamista ja muita toimenpiteitä laitoksen käytöstä poistamiseksi ei saa perusteettomasti lykätä.

Luvanhakijan ja luvanhaltijan tulee laatia suunnitelma ydinlaitoksen käytöstä poistamiseksi. Jollei lupaehdoissa määrätä toisin, luvanhaltijan on luvanvaraisen toiminnan kestäessä lisäksi esitettävä säännöllisesti vähintään kuuden vuoden välein ydinlaitoksen käytöstä poistamista koskevan suunnitelman päivitys Säteilyturvakeskuksen arvioitavaksi.

Kun ydinlaitoksen käyttö on lopetettu, luvanhaltijalla on velvollisuus huolehtia siitä, että ydinlaitos poistetaan käytöstä 20 a §:n mukaisen luvan ehtojen, turvallisuusvaatimusten ja Säteilyturvakeskuksen hyväksymän suunnitelman mukaisesti.

Suunnitelmiin sisällytettävistä selvityksistä ja asiakirjojen toimittamisesta sekä suunnitelmien käsittelystä annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella.

7 h §

Ydinaineet ja ydinjätteet

Ydinlaitoksella on oltava tilat, laitteistot ja muut järjestelyt, joilla voidaan huolehtia turvallisesti laitoksen tarvitsemien ydinaineiden sekä käytössä ja käytöstä poistamisessa syntyvien ydinjätteiden käsittelystä ja varastoinnista.

— — — — —

7 i §

Henkilöstö

Ydinenergian käyttöön oikeuttavan luvan haltijalla on oltava riittävä ja tehtäviinsä soveltuva, ammattitaitoinen henkilöstö.

— — — — —

Luvanhaltijan on varmistettava, että toimittajalla ja alihankkijalla, joiden toiminnalla on vaikutusta luvanhaltijan ydinlaitoksen ydinturvallisuuteen, on riittävä, tehtäviin soveltuva, ammattitaitoinen ja koulutettu henkilöstö.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

7 j §

Johtamisjärjestelmä

Ydinlaitoksella on oltava johtamisjärjestelmä. Ydinlaitoksen johtamisjärjestelmässä on erityisesti otettava huomioon johdon ja henkilöstön turvallisuuteen liittyvien käsitysten ja asenteiden vaikutus turvallisuuden ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä järjestelmälliset toimintatavat ja niiden säännöllinen arvioiminen ja kehittäminen.

7 k §

Vastuullinen johtaja

Luvanhaltijan on nimettävä vastuullinen johtaja ja tälle varahenkilö:

2 a) ydinlaitoksen käytöstä poistamiselle;

7 p §

Valmiusjärjestelyt

Valmiusjärjestelyt on sovitettava yhteen viranomaisten laatimien pelastus- ja valmiussuunnitelmien kanssa ottaen huomioon, mitä pelastuslaissa (379/2011) säädetään.

7 q §

Yleiset turvallisuusmääräykset

Säteilyturvakeskus antaa tarkempia määräyksiä tässä luvussa säädettyjen periaatteiden ja vaatimusten teknisluontoisista yksityiskohdista seuraavissa asioissa:

20) ydinlaitoksen rakenteellinen säteilyturvallisuus, säteilymittaukset ja radioaktiivisten aineiden päästöjen hallinta ja valvonta sekä väestön säteilyannosten arviointi;

22) ydinenergian käytön turvajärjestelyjen suunnittelu, toteuttaminen, henkilöturvallisuus, tietoturvallisuus, turvavalvonta, turvahenkilöstö, turvaohjesääntö, uhkatilanteisiin varautuminen ja toiminta uhkatilanteessa;

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

3 luku

Luvanvaraisesta toiminnasta johtuvat velvollisuudet

9 §

Luvanhaltijan ja jätehuoltovelvollisen velvollisuudet

Luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia ydinenergian käytön turvallisuudesta. Tätä velvollisuutta ei voida siirtää toiselle. Luvanhaltijan tulee varmistaa, että ne toimittajien ja alihankkijoiden tuotteet ja palvelut, joilla on vaikutusta ydinlaitoksen ydinturvallisuuteen, täyttävät tämän lain vaatimukset.

10 a §

Luvanhaltijan tietojenantovelvollisuus

Ydinlaitoksen luvanhaltijan on pidettävä yleiskuvaus laitoksesta ja noudatetuista turvallisuusperiaatteista yleisesti nähtävillä.

Nähtäväksi ei saa asettaa tietoja, jotka olisivat viranomaisen asiakirjaan merkittynä salassa pidettäviä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), muun lain tai Suomea sitovan kansainvälisen velvoitteen nojalla.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen tietojen nähtävillä pitämisestä.

13 §

Yleinen kuuleminen

Hakijan on ennen periaatepäätöksen tekemistä julkistettava työ- ja elinkeinoministeriön ohjeiden mukaan laadittu ja sen tarkastama yleispiirteinen selvitys laitoshankkeesta, laitoksen arvioidusta ympäristövaikutuksista ja sen turvallisuudesta siten, että selvitys on yleisesti saatavilla.

Työ- ja elinkeinoministeriön on varattava ydinlaitoksen lähiympäristön asukkaille ja kunnille, viranomaisille sekä yleisölle ennen periaatepäätöksen tekemistä mahdollisuus esittää kirjallisesti mielipiteensä hankkeesta. Ministeriön on lisäksi laitoksen suunnitellulla sijaintipaikkakunnalla järjestettävä julkinen tilaisuus, jossa asiasta voidaan esittää suullisesti tai kirjallisesti mielipiteitä. Esitetyt mielipiteet on saatettava valtioneuvoston tietoon ennen periaatepäätöksen tekemistä.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

16 §

Lupaviranomaiset

Luvan ydinlaitoksen rakentamiseen, käyttämiseen ja käytöstä poistamiseen sekä kaivos- ja malminrikastustoimintaan, jonka tarkoituksena on uraanin tai toriumin tuottaminen, myöntää valtioneuvosto.

— — — — —

20 a §

Ydinlaitoksen käytöstä poistaminen

Lopetettuaan ydinlaitoksen käytön 20 §:n mukaisen käyttöluvan haltijalla on velvollisuus käynnistää toimenpiteet ydinlaitoksen käytöstä poistamiseksi 7 g §:ssä tarkoitetun käytöstä poistamista koskevan suunnitelman ja vaatimusten mukaisesti sekä haettava lupa ydinlaitoksen käytöstä poistamiselle. Lupa on haettava riittävän ajoissa siten, että viranomaisten käytettävissä on riittävästi aikaa hakemuksen arviointiin ennen ydinlaitoksen käyttöluvan päättymistä.

Lupa ydinlaitoksen käytöstä poistamiselle voidaan myöntää jos:

1) ydinlaitos ja sen käytöstä poistaminen täyttävät tämän lain mukaiset turvallisuutta koskevat vaatimukset ja työntekijöiden ja väestön turvallisuus sekä ympäristönsuojelu on otettu asianmukaisesti huomioon;

2) hakijan käytettävissä olevat menetelmät ydinlaitoksen käytöstä poistamiseksi sekä muu ydinjätehuolto, ovat riittävät ja asianmukaiset;

3) hakijalla on käytettävissään tarpeellinen asiantuntemus ja erityisesti ydinlaitoksen henkilökunnan kelpoisuus sekä ydinlaitoksen organisaatio ovat asianmukaiset ja käytöstä poistamiseen soveltuvat;

4) hakijalla on taloudelliset ja muut tarpeelliset edellytykset toteuttaa käytöstä poistaminen turvallisesti ja Suomen kansainvälisten sopimusvelvoitteiden mukaisesti; sekä

5) ydinlaitos ja sen käytöstä poistaminen täyttävät 5, 6, 6 a, 6 b ja 7 §:ssä säädetyt periaatteet.

Ydinlaitoksen käytöstä poistamista ei saa aloittaa ennen sitä koskevan luvan myöntämistä, ellei luvanhaltijan muissa luvissa toisin määrätä. Ydinlaitoksen käytöstä poistamista ei saa aloittaa siihen myönnetyn luvan perusteella ennen kuin:

1) Säteilyturvakeskus on todennut, että ydinlaitos täyttää käytöstä poistamisen turvallisuusvaatimukset, turvajärjestelyt sekä valmiusjärjestelyt ovat riittävät, ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellinen valvonta on asianmukaisesti järjestetty ja ydinlaitoksen haltijan vahingonkorvausvastuu ydinvahingon varalta on järjestetty sitä koskevien säännösten mukaisesti; sekä

2) työ- ja elinkeinoministeriö on todennut, että varautuminen ydinjätehuollon kustannuksiin on järjestetty 7 luvun mukaisesti.

23 a §

Mielipiteiden esittäminen ja hakijan selitys

Työ- ja elinkeinoministeriön on ennen tässä luvussa tarkoitetun ydinlaitoksen rakentamis- ja käyttöluvan sekä käytöstä poistamista koskevan luvan myöntämistä varattava yleisölle tilaisuus

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

ilmaista mielipiteensä kirjallisesti lupaa koskevassa asiassa. Mielipiteen esittämistä varten on asetettava riittävä määräaika.

Hakijalle on varattava tilaisuus selityksen antamiseen hakemuksen johdosta annetuista mielipiteistä sekä tämän lain mukaan pyydettyistä lausunnoista.

24 §

Luvan voimassaolo

Lupa, rakentamislupaa ja käytöstä poistamista koskevaa lupaa lukuun ottamatta, myönnetään määräaikaisena. Määräajan pituutta harkittaessa on otettava huomioon erityisesti turvallisuuden varmistaminen ja toiminnan arvioitu kesto. Luvassa voidaan määrätä, että se lakkaa olemasta voimassa, jollei toimintaa aloiteta määräajassa luvan myöntämisestä.

27 b §

Kansallinen ydinjätehuollon ohjelma

Ydinjätehuollon kansallisesta toimintapolitiikasta ja käytetyn ydinpolttoaineen huollosta laaditaan kansallinen ydinjätehuollon ohjelma, jossa esitetään ydinjätehuollon yleiset tavoitteet ja periaatteet, ydinjätteiden määrät, sijaintipaikat sekä arvio ydinjätehuollon kustannuksista ja aikataulusta.

Kansallisen ydinjätehuollon ohjelman laatii työ- ja elinkeinoministeriö yhdessä Säteilyturvakeskuksen kanssa. Ohjelmaa laadittaessa yleisölle on varattava tilaisuus esittää mielipiteensä. Työ- ja elinkeinoministeriön on tiedotettava ohjelman laatimisen käynnistymisestä.

Kansallinen ydinjätehuollon ohjelma on päivitettävä 54 a §:ssä tarkoitettujen arviointien tulosten perusteella.

Kansallisen ydinjätehuollon ohjelman sisällöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

28 §

Huolehtimisvelvollisuuden toteuttamisesta päättäminen

Suunnitelma ydinjätehuollon toteuttamisesta on esitettävä luvanvaraisen toiminnan kestäessä säännöllisesti kolmen vuoden välein, jollei lupaehdoissa muuta määrätä. Suunnitelman on sisällettävä myös yleispiirteinen suunnitelma seuraaville kuudelle vuodelle.

40 §

Rahastotavoitteen määrä

Kunkin kalenterivuoden rahastotavoite on yhtä suuri kuin edellisen kalenterivuoden vastuumäärä. Ydinjätehuollon kustannusvaikutusten tasoittamiseksi usealle ydinlaitoksen toimintavuodelle.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

delle rahastotavoite on kuitenkin 2 tai 3 momentissa säädettyjen edellytysten täytyessä vastuumäärää pienempi.

— — — — —

Jos jonkin kalenterivuoden vastuumäärä poikkeaa merkittävästi 43 §:n 2 momentin mukaisesti aiemmin päätetystä saman kalenterivuoden vastuumäärästä, osa tästä vastuumäärän muutoksesta voidaan jättää huomioon ottamatta vahvistettaessa rahastotavoitetta kyseistä kalenterivuotta seuraaville kahdelle vuodelle.

44 §

Vakuusjärjestelyt

Jätehuoltovelvollisen on luovutettava valtiolle 45 §:ssä säädetty ehdot täyttäviä vakuuksia ennen jätteitä tuottavan toiminnan aloittamista ja muutoin aina kesäkuun loppuun mennessä siten, että valtiolla tuolloin olevien vakuuksien yhteismäärä vastaa kalenterivuoden vastuumäärän ja rahastotavoitteen erotusta.

— — — — —

Valtioneuvoston on ennalta arvaamattomien ydinjätehuollon menojen varalta määrättävä tässä pykälässä säädetyn mukaan luovutettavien vakuuksien määrää korotettavaksi. Vakuuksien määrää saadaan korottaa enintään määrällä, joka on 10 prosenttia jätehuoltovelvollisen 43 §:n 2 momentin mukaan päätetystä vastuumäärästä.

53 §

Rajoitukset vakuuksien ja ylijäämän palauttamisessa

Jos jätehuoltovelvollisen valtiolle luovuttamia vakuuksia havaitaan edellisen kalenterivuoden vastuumäärää vahvistettaessa olevan enemmän kuin sanottu vastuumäärä edellyttää, ylimenevä osa on palautettava kuluvan kalenterivuoden kesäkuun loppuun mennessä jätehuoltovelvolliselle edellyttäen, että jätehuoltovelvollinen on täyttänyt tässä luvussa tarkoitettuja maksuja koskevat velvollisuutensa.

53 a §

Ydinlaitoksen haltijalta kerättävä maksu

— — — — —

Ydinturvallisuusmaksu määräytyy kunkin vuoden tammikuun 1 päivänä. Jos toiminnanharjoittajalla on tällöin voimassa oleva periaatepäätös taikka rakentamis- tai käyttö lupa, toiminnanharjoittaja on maksuvelvollinen kyseisen vuoden osalta. Periaatepäätöksen tai rakentamisluvan mukaisen hankkeen toteuttamatta jättämisestä voi ilmoittaa työ- ja elinkeinoministeriölle vuoden loppuun mennessä, jolloin maksuvelvollisuus on voimassa vielä seuraavan vuoden osalta.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

53 d §

Tutkimus-, tutkimusinfrastruktuuri- ja täydennyskoulutushankkeiden rahoittaminen

Valtion ydinjätehuoltorahasto rahoittaa kunakin vuonna jaettavissa olevin varoin tässä pykälässä tarkoitettuja hankkeita siten, että:

1) 53 a §:n 3 momentissa tarkoitettu erillisvarallisuudesta rahoitettava hankekokonaisuus tulee tarkoituksenmukaisella tavalla mainitun pykälän 1 momentin mukaisen tutkimustoiminnan ja tutkimusinfrastruktuurin tarkoitusta;

2) 53 b §:n 3 momentissa tarkoitettu erillisvarallisuudesta rahoitettava hankekokonaisuus tulee tarkoituksenmukaisella tavalla mainitun pykälän 1 momentin mukaisen tutkimustoiminnan, tutkimusinfrastruktuurin ja täydennyskoulutustoiminnan tarkoitusta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen tutkimushankkeiden on oltava tieteellisesti korkeatasoisia ja niiden tulosten on oltava julkaistavissa. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden tulee edistää 53 a § 1 momentin ja 53 b §:n 1 momentin mukaisen tutkimustoiminnan valmiuksia. Täydennyskoulutustoiminnan tulee tehokkaasti edistää uusien henkilöiden tuloa ydinjätehuollon asiantuntijatehtäviin. Rahoitettavien hankkeiden piiriin eivät kuulu tutkimukset, jotka välittömästi liittyvät tässä laissa tarkoitettuun ydinenergian käytön valvontaan, lupakäsittelyyn tai lupahakemusaineiston valmisteluun.

54 §

Ydinenergia-alan ylin johto ja valvonta

— — — — —
Työ- ja elinkeinoministeriö huolehtii ydinturvallisuutta koskevan kansallisen kehityksen itsearvioinnin järjestämisestä joka kymmenes vuosi ja pyytää kansainvälisen vertaisarvioinnin ydinturvallisuutta koskevasta kansallisesta kehityksestä. Säteilyturvakeskus huolehtii ydinturvallisuutta koskevan toimintansa itsearvioinnista. Työ- ja elinkeinoministeriö huolehtii lisäksi ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan kansainvälisen vertaisarvioinnin järjestämisestä, jos tapahtuu sellainen onnettomuus, jonka seuraukset ovat merkittäviä säteilysuojelun ja ydinturvallisuuden kannalta.
— — — — —

54 a §

Itsearviointit sekä kansainväliset vertaisarviointit

Kansalliselle järjestelmälle, joka muodostuu ydinturvallisuutta koskevasta kansallisesta kehityksestä sekä ydinjätehuoltoa koskevasta kansallisesta kehityksestä, on suoritettava itsearviointi sekä pyydetty kansainvälinen vertaisarviointi.

Kansallinen itsearviointi on suoritettava:

1) ydinturvallisuutta koskevasta kansallisesta kehityksestä ja sääntelykokonaisuudesta joka kymmenes vuosi;

2) ydinturvallisuutta koskevasta erityisaiheesta joka kuudes vuosi;

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

3) jos tapahtuu sellainen onnettomuus, jonka seuraukset ovat merkittäviä ydinturvallisuuden tai säteilysuojelun kannalta;

4) ydinjätehuoltoa koskevasta kansallisesta kehyksestä ja sääntelykokonaisuudesta joka kymmenes vuosi; sekä

5) ydinjätehuollon kansallisesta ohjelmasta sekä sen toteuttamisesta joka kymmenes vuosi.

Kansainvälinen vertaisarviointi on pyydettyä:

1) ydinturvallisuutta koskevasta kansallisesta kehyksestä joka kymmenes vuosi;

2) ydinturvallisuutta koskevasta erityisaiheesta joka kuudes vuosi;

3) ydinjätehuoltoa koskevasta kansallisesta kehyksestä sekä ydinjätehuoltoa koskevasta kansallisesta ohjelmasta joka 10 vuosi; sekä

4) ydinlaitosten ydinturvallisuudesta kun tapahtuu sellainen onnettomuus, jonka seuraukset ovat merkittäviä ydinturvallisuuden tai säteilysuojelun kannalta.

55 §

Valvontaviranomainen

Edellä 1 momentissa mainittujen tehtävien suorittamiseksi Säteilyturvakeskuksen tulee erityisesti:

8) tehdä esityksiä ja antaa lausuntoja, joihin valvonta antaa aihetta;

9) toimia yhteistyössä ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevissa asioissa myös muiden valtioiden valvontaviranomaisen kanssa;

10) huolehtia ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan aihekohtaisen kansallisen itsearvioinnin järjestämisestä joka kuudes vuosi ydinturvallisuutta koskevasta erityisaiheesta.

60 §

Painelaitteet

Säteilyturvakeskus valvoo ydinlaitoksen painelaitteita, joita ovat:

1) painelaitteet, joiden toimintahäiriö voi aiheuttaa radioaktiivisen päästön (ydintekninen painelaite); sekä

2) ydinlaitoksen muut kuin 1 kohdassa tarkoitetut painelaitteet, jotka on luokiteltu valvottaviksi niiden turvallisuusmerkityksen perusteella (tavallinen painelaite).

Jos tässä laissa tai tämän lain nojalla ei toisin säädetä, ydinlaitoksen painelaitteisiin sovelletaan painelaitelakia (1144/2016).

Painelaitelaista poiketen, ydinlaitoksen painelaitteiden osalta:

1) valvontaviranomaisena toimii Säteilyturvakeskus;

2) luvanhaltijan on ilmoitettava painelaite rekisteröitäväksi Säteilyturvakeskukselle;

3) painelaitteeseen tai sen arvokilpeen ei merkitä rekisterinumeroa eikä seuraavaa määräaikaistarkastusta.

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

Luvanhaltijan velvollisuuksiin sovelletaan, mitä painelaitelaissa säädetään omistajan ja haltijan velvollisuuksista. Käyttöönottotarkastukseen sovelletaan, mitä painelaitelaissa säädetään ensimmäisestä määräaikaistarkastuksesta.

60 a §

Painelaitteiden, rakenteiden ja mekaanisten laitteiden valvonta ja tarkastus

Säteilyturvakeskus hyväksyy ydinteknisten painelaitteiden valmistajan tehtäviinsä sekä tarkastuslaitoksen, testauslaitoksen ja pätevöintieliimen suorittamaan ydinlaitosten painelaitteiden, teräs- ja betonirakenteiden sekä mekaanisten laitteiden tarkastustoimintaan kuuluvia tehtäviä Säteilyturvakeskuksen osoittamassa laajuudessa. Säteilyturvakeskus valvoo valmistajan, tarkastuslaitoksen, testauslaitoksen ja pätevöintieliimen toimintaa.

Tarkastuslaitoksen, testauslaitoksen ja pätevöintieliimen hyväksymisen edellytyksenä on, että ne ovat toiminnallisesti ja taloudellisesti riippumattomia ja että niillä on vastuuvakuutus. Lisäksi valmistajalla, tarkastuslaitoksella, testauslaitoksella ja pätevöintieliimellä on oltava kehittynyt laatujärjestelmä, ammattitaitoinen ja kokenut henkilökunta sekä valmistuksen ja toiminnan edellyttämät asianmukaisesti kelpoistetut menetelmät, laitteet ja välineet. Edellä 1 momentissa tarkoitettua hyväksymismenettelyä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Jos painelaitteiden valmistaja, tarkastuslaitos, testauslaitos tai pätevöintieliin ei enää täytä hyväksymisen edellytyksiä tai on olennaisella tavalla laiminlyönyt tai rikkonut tässä laissa tai lain nojalla säädettyä velvollisuutta tai rajoitusta tai päätöksessä annettua määräystä eivätkä annetut huomautukset ja varoitukset ole johtaneet toiminnassa esiintyneiden puutteiden korjaamiseen, Säteilyturvakeskus voi peruuttaa hyväksymisen. Jos turvallisuuden varmistamisen kannalta perustellut syyt vaativat, Säteilyturvakeskus voi, varattuaan asianomaiselle yhteisölle tai laitokselle tilaisuuden tulla kuulluksi, muuttaa hyväksymispäätöksessä asetettuja vaatimuksia ja ehtoja.

Säteilyturvakeskus määrittelee turvallisuuden kannalta vähemmän merkittävät ydintekniset painelaitteet, joiden valmistajaa ja testauslaitosta ei ole tarpeen hyväksyä tehtäviinsä 1 momentissa säädetyllä tavalla, sekä vastaavin perustein teräs- ja betonirakenteet ja mekaaniset laitteet, joiden testauslaitosta ei ole tarpeen hyväksyä tehtävänsä 1 momentissa säädetyllä tavalla. Näiltä osin Säteilyturvakeskuksen on asetettava tarpeelliset valmistajan ja testauslaitoksen pätevyyttä koskevat vaatimukset, joiden täyttyminen luvanhaltijan on voitava osoittaa.

Säteilyturvakeskus voi edellyttää turvallisuuden kannalta tärkeän ydinteknisen painelaitteen valmistusta valvovalta tunnustettuna kolmantena osapuolena olevalta organisaatiolta ilmoitetun laitoksen pätevyyttä tai muuta vastaavaa soveltuva pätevyyttä.

Tarkastuslaitoksen on tässä laissa tarkoitettuja julkisia hallintotehtäviä hoitaessaan noudatettava, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003) ja saamen kielilaissa (1086/2003) säädetään. Tarkastuslaitoksen palveluksessa olevaan työntekijään sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa (412/1974).

Valiokunnan mietintö TaVM 18/2017 vp

82 §

Asetuksenantovaltuus

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin:

6) tässä laissa tarkoitetun turvallisuuden valvomiseksi noudatettavista menettelyistä, erityisesti:

a) ydinlaitosta rakennettaessa, käyttöönotettaessa, käytettäessä ja käytöstä poistettaessa;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa vireillä oleviin ydinenergian käyttöä koskeviin asioihin sovelletaan tätä lakia.

Suomessa käytetyn tutkimusreaktorin käytöstä poistamista koskevaan asiaan, jota koskeva hakemus lupapäätöstä varten on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 15.11.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen sin
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo kok
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Martti Mölsä sin
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Joakim Strand r
jäsen Antero Vartia vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen